

RO

RO

RO

COMISIA EUROPEANĂ

Bruxelles, 27.4.2010
COM(2010) 183 final

CARTE VERDE

Eliberarea potențialului industriilor culturale și creative

CARTE VERDE

Eliberarea potențialului industriilor culturale și creative

În ultimele decenii, lumea s-a transformat într-un ritm mai rapid. În Europa și în alte părți ale lumii, introducerea rapidă a noilor tehnologii și creșterea globalizării au determinat o trecere radicală de la procesele de producție tradiționale la servicii și inovare. Treptat, fabricile sunt înlocuite de comunități creative, care au ca materii prime imaginația, capacitatea de a crea și de a inova.

În această nouă economie digitală, valorile imateriale generează din ce în ce mai mult valori materiale, într-un context în care consumatorii sunt în căutare de experiențe noi și stimulante. Capacitatea de a crea experiențe și rețele sociale reprezintă în prezent un factor de competitivitate.

Dacă Europa vrea să rămână competitivă în acest context global în schimbare, ea trebuie să creeze condițiile necesare pentru ca inovarea și creativitatea să se dezvolte în cadrul unei noi culturi antreprenoriale¹.

Potențialul de creștere și creare de locuri de muncă al industriilor culturale și creative este în mare parte neexploatat. Pentru a schimba această situație, Europa trebuie să identifice și să investească în noi surse pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii, care să preia ștafeta². Prosperitatea noastră viitoare va depinde în mare măsură de modul în care utilizăm propriile resurse, cunoștințe și talente creative pentru a stimula inovarea. Valorificând bogăția și diversitatea culturilor sale, Europa trebuie să exploreze noi modalități de a crea valoare adăugată, dar și de a conviețui, de a-și pune în comun resursele și de a se bucura de diversitatea care o caracterizează.

Industriile culturale și creative ale Europei oferă un potențial real de a răspunde la aceste provocări, contribuind astfel la Strategia Europa 2020 și la unele dintre inițiativele sale pilot, precum O Uniune a inovării, Agenda digitală, abordarea problemelor legate de schimbările climatice, Agenda pentru noi competențe și noi locuri de muncă sau O politică industrială adaptată erei globalizării³.

Multe studii recente⁴ au arătat că industriile culturale și creative (denumite în continuare „ICC”) sunt întreprinderi foarte inovatoare și cu un mare potențial economic, care

¹ Astfel cum arată președintele Barroso în orientările sale politice pentru noua Comisie. Text integral: http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/press_20090903_EN.pdf.

² A se vedea comunicarea Comisiei „Europa 2020: O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii” – COM(2010) 2020.

³ În particular, industriile culturale și creative sunt recunoscute ca sectoare de creștere în documentul consultativ al Comisiei menționat anterior, precum și în documentul de lucru al serviciilor Comisiei „Provocări pentru sprijinul oferit de UE serviciilor pentru inovare – Stimularea creării de noi piețe și de noi locuri de muncă prin inovare” - SEC(2009) 1195.

⁴ Studiu privind economia culturii în Europa realizat de KEA pentru Comisia Europeană, 2006; documentul de lucru al serviciilor Comisiei privind provocările pentru sprijinul oferit de UE

constituie unul dintre cele mai dinamice sectoare ale Europei, reprezentând circa 2,6% din PIB-ul UE, cu un mare potențial de creștere și care asigură locuri de muncă de calitate pentru circa 5 milioane de persoane din UE-27⁵.

În plus, conținutul cultural este esențial pentru dezvoltarea societății informaționale, alimentând investițiile în infrastructurile și serviciile de internet în bandă largă, în tehnologiile digitale, precum și în noi produse electronice de consum și dispozitive de telecomunicații.

Pe lângă contribuția lor directă la PIB, ICC sunt factori importanți de inovare economică și socială în multe alte sectoare.

Soluții imaginative din multe sectoare diferite provin din gândirea creativă a acestor industrii, de la regenerarea „brandurilor” pentru țări, regiuni și orașe, la dezvoltarea abilităților în domeniul tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC) (competențele informatice⁶) pentru învățarea de-a lungul vieții, de la încurajarea cercetării la comunicarea valorilor într-un mod accesibil, de la inovarea în domeniul produselor și al serviciilor la promovarea mediilor economice viabile și cu emisii scăzute de carbon, de la dialogul între generații la dialogul intercultural și la crearea de comunități⁷.

În parteneriat cu educația, ICC pot juca, de asemenea, un rol major ajutând cetățenii europeni să obțină competențele creative, antreprenoriale și interculturale de care au nevoie. În acest sens, ICC pot susține clusterelor de excelență europene și ne pot ajuta să devenim o societate bazată pe cunoaștere. În același timp, aceste competențe stimulează cererea de conținut și de produse mai diversificate și mai sofisticate. Aceasta poate contribui la crearea, în viitor, a unor piețe care să corespundă mai bine resurselor europene.

Prin aceste efecte de propagare, ICC europene reprezintă o cale spre un viitor mai imaginativ, cu mai multă coeziune, mai ecologic și mai prosper.

Pentru ca ICC să poată exploata la maximum oportunitățile oferite de diversitatea culturală, de globalizare și de digitalizare, care reprezintă factorii-cheie ai dezvoltării viitoare a acestor industrii, va fi necesar:

- Să se asigure prezența **catalizatorilor** adecvați, prin creșterea capacității de a experimenta, de a inova și de a reuși ca antreprenori, precum și prin facilitarea accesului la finanțare și dobândirea combinației optime de competențe;

serviciilor pentru inovare, menționat anterior; raportul UNCTAD (2008) „*Creative Economy – the Challenge of Assessing the Creative Economy – towards informed policy-making*”.

⁵ Pentru o mai bună monitorizare a situației ICC și pentru a permite să se realizeze analize ale situației, tendințelor, dificultăților și provocărilor actuale, sunt necesare mai multe informații privind acest sector, în special statistici armonizate.

⁶ Comisia Europeană a adoptat, în septembrie 2007, o comunicare în care prezintă o agendă pe termen lung privind competențele informatice, intitulată „Competențe informatice pentru secolul XXI: promovarea competitivității, creșterii economice și locurilor de muncă” - COM(2007) 496 - iar în prezent preconizează să dezvolte această agendă.

⁷ A se vedea studiul privind impactul culturii asupra creativității, realizat de KEA pentru Comisia Europeană, 2009.

- Să se sprijine dezvoltarea ICC în **mediul lor local și regional**, ca rampă de lansare în vederea unei **prezențe internaționale** mai marcate, inclusiv prin creșterea numărului de schimburi și a mobilității; precum și
- Să se treacă la o economie creativă, prin catalizarea **efectelor de propagare** ale ICC într-un număr cât mai mare de contexte economice și sociale.

În timp ce unii dintre partenerii noștri internaționali valorifică deja în mare măsură multiplele resurse ale ICC⁸, în UE este încă necesară o abordare strategică datorită căreia importante și fascinantele resurse culturale de care dispunem să devină baza unei economii creative puternice și a unei societăți caracterizate de coeziune.

1. CONTEXTUL POLITIC, OBIECTIVELE ȘI DOMENIUL DE APLICARE AL CĂRȚII VERZI

Toate aceste dimensiuni constituie nucleul celui de-al doilea obiectiv al Agendei europene pentru cultură⁹, care invită UE să utilizeze potențialul culturii de a cataliza creativitatea și inovarea, în cadrul Strategiei de la Lisabona pentru creștere și locuri de muncă.

Această agendă a fost aprobată printr-o rezoluție a Consiliului din noiembrie 2007, precum și de către Consiliul European, în decembrie 2007. În concluziile sale din decembrie 2007, Consiliul European a recunoscut importanța sectoarelor culturale și creative în cadrul Agendei de la Lisabona, precum și necesitatea de a consolida potențialul acestora, în special în ceea ce privește IMM-urile.

Alte concluzii ale Consiliului au subliniat necesitatea de a consolida legătura dintre educație, formare profesională și ICC, precum și de a maximiza potențialul IMM-urilor din sectoarele culturale și creative¹⁰, și au preconizat îmbunătățirea sinergiei dintre sectorul cultural și alte sectoare ale economiei, precum și crearea unor legături mai strânse între politica în domeniul culturii și alte politici relevante¹¹.

În paralel, Parlamentul European a invitat Comisia, printre alte instituții, „să definească în mod clar în ce constă o viziune europeană a culturii, a creativității și a inovării, precum și să elaboreze măsuri politice (...) în vederea promovării dezvoltării industriilor europene din domeniul creației, pe care să le integreze în cadrul unei veritabile strategii europene în domeniul cultural”¹².

⁸ În special SUA și Canada.

⁹ A se vedea Comunicarea Comisiei privind o agendă europeană pentru cultură într-o lume în proces de globalizare, COM(2007) 242.

¹⁰ Concluziile Consiliului privind contribuția sectoarelor culturale și creative la îndeplinirea obiectivelor de la Lisabona, 2007:

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/educ/94291.pdf.

¹¹ Concluziile Consiliului privind rolul de catalizator pentru creativitate și inovare jucat de cultură, 2009: http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc/CONS_NATIVE_CS_2009_08749_1_EN.pdf.

¹² Rezoluția Parlamentului European din 10 aprilie 2008 privind industriile culturale în contextul Strategiei de la Lisabona: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0123&language=EN&ring=A6-2008-0063>.

Cartea verde valorifică recomandări și cele mai bune practici identificate de două grupuri de lucru formate din experți naționali – privind ICC și privind sinergia dintre cultură și educație - și de două platforme ale societății civile – privind ICC și accesul la cultură¹³ – care au fost instituite ca parte a procesului de punere în aplicare a Agendei europene pentru cultură. De asemenea, ea utilizează mai multe studii și rapoarte independente realizate recent pentru Comisia Europeană și utilizează ca surse de inspirație strategiile elaborate de diferite state membre în scopul de a elibera potențialul industriilor lor culturale și creative¹⁴. De asemenea, ea reia unele dintre mesajele comunicate în contextul Anului European al Creativității și Inovării 2009, în special în ceea ce privește necesitatea de a construi noi punți între artă, filosofie, știință și afaceri¹⁵.

Prezenta carte verde își propune să inițieze o dezbatere cu privire la condițiile necesare unui mediu creativ cu adevărat stimulant pentru industriile culturale și creative din UE. Ea include perspective multiple, de la perspectiva mediului de afaceri la necesitatea de a crea un spațiu european comun al culturii, de la consolidarea capacităților la dezvoltarea competențelor și la promovarea creatorilor europeni pe scena mondială.

Cartea verde nu are ambiția de a acoperi toate aspectele care pot avea un impact asupra acestor industrii, ci abordează unele domenii-cheie în care utilizarea deplină a politicilor și instrumentelor disponibile la toate nivelurile de guvernare și îmbunătățirea coerenței și a coordonării între acestea poate elibera potențialul ICC din Europa.

Întrebările ridicate au în general relevanță pentru factorii de decizie, pentru ICC și pentru alte părți interesate la diferite niveluri: european, național, regional și local. Pentru fiecare dintre aspectele abordate, Comisia salută în special contribuțiile referitoare la **prioritățile de acțiune la nivel european**.

Atunci când se referă la industriile culturale și creative, prezenta carte verde își propune să includă diferitele conotații ale termenilor „cultural” și „creativ” existente în întreaga UE, care reflectă diversitatea culturală a Europei.

La nivel european, cadrul pentru statisticile culturale stabilit în 2000 a identificat opt domenii (patrimoniul artistic și monumental, arhivele, bibliotecile, cărțile și presa, artele vizuale, arhitectura, artele spectacolului, mijloacele de comunicare audio și audiovizuale/multimedia) și șase funcții (conservare, creație, producție, difuzare, comerț/vânzări și educație), care constituie „sectorul cultural” din punct de vedere statistic. În prezent, se fac eforturi de actualizare a acestui cadru și de definire a domeniului de aplicare al ICC¹⁶.

¹³ Pentru rapoartele acestor grupuri, a se vedea: http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc2240_en.htm. Bunele practici identificate de aceste grupuri sunt menționate în notele de subsol ale diferitelor părți ale documentelor.

¹⁴ În special: *A Creative Economy Green Paper for the Nordic Region* (Consiliul nordic, 2007); *Creative Britain – New Talents for the New Economy* (Regatul Unit, 2008); *Creative Value – Culture and Economy Policy Paper* (Țările de Jos, 2009); *Potential of Creative Industries in Estonia* (2009).

¹⁵ A se vedea în special Manifestul ambasadorilor Anului European al Creativității și Inovării 2009, publicat în noiembrie 2009. <http://www.create2009.europa.eu/ambassadors.html>.

¹⁶ În 2009 a fost creat un SSEnet-cultură, sub auspiciile Eurostat. http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc1577_en.htm.

Prezenta carte verde adoptă o abordare destul de amplă, pe baza următoarelor definiții de lucru.

„Industriile culturale” sunt acele industrii care produc și distribuie bunuri și servicii care, atunci când sunt create, sunt considerate ca având o caracteristică, utilizare sau scop specific care materializează sau transmite expresii culturale, independent de valoarea comercială pe care o pot avea. În afară de sectorul artelor tradiționale (artele spectacolului, artele vizuale, patrimoniul cultural – inclusiv sectorul public), acestea includ filmele, DVD sau video, televiziunea și radiodifuziunea, jocurile video, noile mijloace de comunicare, muzica, presa și cărțile. Acest concept este definit în raport cu mijloacele de expresie culturale în contextul Convenției UNESCO 2005 privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale¹⁷.

„Industriile creative” sunt acele industrii care utilizează cultura ca input și care au o dimensiune culturală, chiar dacă producțiile lor sunt în principal funcționale. Acestea includ arhitectura și designul, care integrează elemente creative în procese mai ample, precum și subsectoare precum grafica, moda sau publicitatea.

La un nivel mai puțin specific, multe alte industrii se bazează pe producția de conținut pentru propria dezvoltare, fiind, prin urmare, interdependente într-o oarecare măsură cu ICC. Printre ele se numără turismul și sectorul noilor tehnologii. Aceste industrii nu sunt incluse în mod explicit în conceptul de ICC utilizat în prezenta carte verde.

2. DIVERSITATEA CULTURALĂ, TRECEREA LA DIGITAL ȘI GLOBALIZAREA: PRINCIPALII FACTORI AI DEZVOLTĂRII VIITOARE A ICC

ICC se confruntă cu un context în rapidă schimbare, caracterizat în special de viteza dezvoltării și a difuzării TIC digitale pe plan mondial. Acest factor are un impact enorm în toate sectoarele și asupra întregului lanț valoric, de la creația la producția, distribuția și consumul de bunuri și servicii culturale.

Tehnologia și disponibilitatea infrastructurilor de internet în bandă largă în zonele urbane și rurale deschid noi posibilități creatorilor care doresc să producă și să-și difuzeze realizările către un public mai larg și cu un cost mai mic, în mod independent față de constrângerile fizice și geografice. Utilizarea la maximum a TIC de către furnizorii de conținut cultural și revizuirea modalităților tradiționale de producție și de distribuție vor oferi un public potențial și piețe mai ample pentru creatori și o ofertă culturală mai diversificată pentru cetățeni. În același timp, introducerea TIC depinde de disponibilitatea unor conținuturi culturale de înaltă calitate și diversificate. Prin urmare, conținutul cultural joacă un rol de prim-plan pentru acceptarea acestor noi tehnologii de către publicul mai larg și pentru dezvoltarea competențelor informatice și a educației în domeniul mass-media ale cetățenilor europeni.

Pe de altă parte, acest nou mediu modifică în mod semnificativ modelele tradiționale de producție și consum, punând în discuție sistemul utilizat până în prezent de comunitatea creativă pentru a obține valoare din conținut. Impactul diferă mult de la o întreprindere la

¹⁷

A se vedea: http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=33232&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

alta și este influențat de poziția fiecărei întreprinderi în cadrul lanțului valoric. Valoarea economică se deplasează către sfârșitul acestui lanț, ceea ce, în anumite sectoare, afectează remunerația reală acordată pentru creație¹⁸. În plus, o parte a industriilor de conținut, în special industriile de înregistrări, au fost lovite puternic de pirateria informatică și de scăderea vânzărilor pe suport fizic (CD-uri, DVD-uri), care le-au împiedicat dezvoltarea, le-au redus baza de venituri și, prin urmare, au limitat potențialul lor de a crea locuri de muncă și investiții. Iată de ce industria are, de asemenea, nevoie de modele antreprenoriale noi și inovative.

În multe sectoare, provocarea este constituită de faptul că ICC trebuie să acopere costurile trecerii la digital (digitalizarea conținuturilor, dezvoltarea competențelor și actualizarea calificărilor personalului, precum și probleme complexe legate de administrarea corectă a drepturilor digitale etc.) și, în același timp, să investească și să testeze noi modele antreprenoriale, care devin rentabile numai după un anumit timp. Pentru multe întreprinderi din sectorul creativ ar putea fi dificil să-și continue activitatea întreprinderii conform unui model de antreprenoriat tradițional și, în același timp, să gestioneze trecerea la noi modele antreprenoriale încă în curs de elaborare. Capacitatea unei întreprinderi de a răspunde la aceste modificări structurale depinde în mare măsură și de dimensiunea unei întreprinderi, precum și de puterea sa de a negocia cu noii distribuitori de tehnologie digitală. Trecerea globală la digital consolidează poziția actorilor importanți, precum întreprinderile de telecomunicații sau producătorii de bunuri de consum electronice și coincide cu apariția unor noi actori importanți pe plan mondial, precum motoarele de căutare și platformele sociale on-line, care, pe de o parte, aduc o contribuție importantă la dezvoltarea pieței, dar, pe de altă parte, ar putea constitui noi „filtre”. În același timp, marea majoritate a ICC constau într-o multitudine de microîntreprinderi și de întreprinderi mici sau medii, precum și de lucrători freelance, care coexistă cu întreprinderi integrate vertical sau orizontal.

Chiar și în sectoare în care marile firme internaționale dețin rolul principal, întreprinderile mici și microîntreprinderile joacă un rol-cheie în ceea ce privește creativitatea și inovarea. În general, ele sunt cele care își asumă riscuri și care adoptă rapid inovațiile, jucând un rol determinant în ceea ce privește descoperirea de noi talente, crearea unor noi tendințe și a unei noi estetici.

O mare varietate de întreprinzători și libera circulație a acestora constituie o condiție prealabilă a existenței unei oferte culturale diversificate pentru consumatori. Acest lucru este posibil numai dacă se garantează un acces echitabil la piață. Crearea și menținerea unei concurențe loiale care să garanteze că nu există bariere nejustificate în calea accesului la piață va necesita eforturi comune ale unor politici diferite, în special politica în domeniul concurenței.

Interoperabilitatea poate juca un rol-cheie pentru crearea unor condiții de acces echitabile pentru platforme și echipamente noi. Standardele pot contribui la garantarea interoperabilității între produsele, serviciile, procesele, sistemele, aplicațiile și rețelele noi și cele deja existente. Interoperabilitatea este importantă nu numai pentru producători (în

¹⁸

De exemplu, acest fenomen este evident în sectorul muzicii, în care veniturile corespunzătoare vânzărilor on-line încă nu asigură o remunerație semnificativă pentru artiști; dimpotrivă, în industria jocurilor video, modelul on-line pare să ofere o remunerație mai bună creatorilor de jocuri, în absența oricărui alt intermediar.

special pentru IMM-uri), ci și pentru utilizatori. Interoperabilitatea diversifică opțiunile de consum, în special în ceea ce privește produsele și serviciile ICC bazate pe TIC¹⁹. De asemenea, standardele contribuie la crearea unei piețe favorabile inovării, care să încurajeze inovarea evitând, în același timp, sistemele care ar putea limita accesul la un conținut diversificat. Prin urmare, promovarea interoperabilității între platforme și echipamente este esențială.

Pe lângă aspectele legate de standardizare și de prețuri, diversitatea ofertei reprezintă un interes fundamental al consumatorilor. Conform articolului 167 (ex-articolul 151 CE) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, atunci când se aplică legislația europeană trebuie să se țină cont de aspectele culturale.

În acest context, Comisia se va concentra asupra a trei cadre politice principale, care vor avea un impact semnificativ asupra condițiilor-cadru pentru ICC într-un mediu digital și care au fost create pe baza unor procese de consultare anterioare.

În primul rând, Agenda digitală pentru Europa constituie una dintre inițiativele-pilot ale strategiei Europa 2020. În cadrul care urmează să fie creat de Agenda digitală, Comisia va depune eforturi, printre altele, pentru a crea o piață unică veritabilă pentru conținutul și serviciile on-line (și anume, servicii internet și piețe ale conținuturilor digitale fără frontiere și sigure la nivelul UE, cu un nivel ridicat de încredere și de fiabilitate, un cadru legislativ echilibrat pentru administrarea drepturilor de proprietate intelectuală, măsuri care să faciliteze serviciile de conținut on-line transfrontaliere, încurajarea licențelor multi-teritoriale, protecția și remunerarea adecvate pentru deținătorii drepturilor și un sprijin activ pentru digitalizarea bogatului patrimoniu cultural al Europei).

În al doilea rând, în cadrul inițiativei-pilot O Uniune a inovării, vor fi întreprinse acțiuni specifice pentru a consolida rolul ICC de catalizatori ai inovării și ai schimbărilor structurale. În acest sens, se va acorda o atenție deosebită promovării antreprenoriatului, accesului la finanțare, ameliorării condițiilor-cadru și a anticipării, identificării necesităților în materie de cercetare și de competențe, elaborării unor noi concepte și a unui sprijin ameliorat pentru întreprinderi și inovare²⁰. Se va urmări să se reunească principalii actori la nivel regional, național și european, cu obiectivul de a utiliza într-un mod mai strategic inițiativele actuale și cele planificate de sprijinire a ICC, precum și de a stimula cooperarea transnațională între aceștia. Aceasta va favoriza utilizarea ideilor mai inovatoare pentru a crea noi produse și servicii care să genereze creștere și locuri de muncă.

În al treilea rând, strategia privind proprietatea intelectuală se va baza, printre altele, pe o serie de inițiative deja desfășurate sau în desfășurare, care prezintă legături directe cu mai multe ICC²¹. Se pune accent în primul rând pe utilizarea și administrarea drepturilor de

¹⁹ A se vedea în special documentul de lucru al serviciilor Comisiei intitulat „Provocările standardizării europene”, din octombrie 2004.

²⁰ Acțiunile ar trebui să se bazeze pe discuțiile atelierului de experți „Către o inițiativă paneuropeană în sprijinul industriilor creative inovatoare din Europa”, desfășurat la Amsterdam la 4-5 februarie 2010. Mai multe informații sunt disponibile la adresa: <http://www.europe-innova.eu/creative-industries>.

²¹ Comunicarea Comisiei „Drepturile de autor în economia cunoașterii” - COM(2009) 532; documentul consultativ „Conținutul creativ într-o piață unică digitală europeană: provocări pentru viitor”, un document de reflecție al DG INFSO și DG MARKT, 2009.

autor, pe căutarea unui echilibru între protecția necesară și viabilitatea creației, pe de o parte, și necesitatea de a încuraja dezvoltarea de noi servicii și modele antreprenoriale, pe de altă parte. În ceea ce privește metoda, Comisia a identificat în mod clar principalele domenii în care sunt necesare ameliorări și, cu respectarea deplină a pieței interne și a regulilor concurenței, va implica părțile interesate utilizând o abordare de la bază spre vârf.

3. PREZENȚA CATALIZATORILOR ADECVAȚI

Pentru a putea exploata pe deplin dublul lor potențial cultural și economic, profitând din plin de factorii menționați mai sus, ICC au nevoie de o capacitate îmbunătățită de experimentare și de inovare, de acces la combinația optimă de competențe și de acces la finanțare.

3.1. Noi spații de experimentare, de inovare și de antreprenariat în sectorul cultural și creativ

Sub influența noilor tehnologii, în special a celor digitale, au apărut noi categorii de public, noi canale de distribuție și noi modele de consum. Accesul și participarea la arte sunt într-o transformare continuă, iar frontierele dintre creatori și consumatori se estompează odată cu dezvoltarea unor tehnologii participative precum bloguri, wiki etc.

Iau naștere subculturi, rezultând o combinație multidisciplinară de forme și conținuturi artistice noi și tradiționale. În timp ce instituțiile tradiționale au o importanță deosebită în ceea ce privește accesul la serviciile culturale, sunt, de asemenea, necesare recunoașterea și sprijinul noilor modalități de a trăi cultura, care pun bazele curiozității, analizei și demistificării, în vederea unei relații statornice cu domeniul culturii²².

Ca în toate celelalte domenii ale societății, este necesară consolidarea aspectelor legate de cercetare și dezvoltare ale creativității și creației. Dacă Europa dorește să se mențină la cel mai înalt stadiu de dezvoltare, este necesar să se favorizeze interacțiunile între diferite discipline artistice și creative, (sub)sectoare, domenii economice și puncte ale lanțului de producție. Trebuie să se promoveze o colaborare mai intensivă, mai sistematică și mai amplă între arte, instituții academice și științifice, precum și inițiative public-privat care să sprijine experiențele realizate de artiști²³.

În această privință, va fi important să se adopte o abordare globală, pentru a asigura un mediu favorabil inovării, creșterii și dezvoltării acestui sector. Deși în Europa există deja, la nivel regional sau național, o serie de inițiative atât publice, cât și private care sprijină inovarea și antreprenariatul în domeniul ICC²⁴, pare să persiste necesitatea de a conferi

²² A se vedea în special „Orientări politice ale platformei societății civile privind accesul la cultură”, 2009.

²³ A se vedea în special unele bune practici identificate de grupul de lucru al experților naționali și de platforma societății civile privind ICC.

²⁴ În această privință, menționăm că în prezent există proiecte-pilot privind noi abordări pentru un sprijin mai adecvat oferit întreprinderilor din domeniul industriilor inovatoare și creative care sunt puse în practică de către Platforma europeană de inovare pentru serviciile bazate pe utilizarea intensivă a cunoașterii din cadrul inițiativei Europe INNOVA, finanțată prin Programul-cadru UE pentru competitivitate și inovare.

mai multă amploare discuțiilor, prin reunirea diferitelor elemente la toate nivelurile, inclusiv la nivel european, pentru ca actorii să poată coopera în cadrul unor acțiuni concrete și într-o serie de domenii de interes strategic. De exemplu, ar trebui promovată instituirea unor puncte de întâlnire și „laboratoare” destinate inovării și experimentării centrate pe utilizator și deschise, în cadrul cărora să coopereze diferite discipline; de asemenea, ar trebui încurajați intermediarii sau mediatorii între sectoare și discipline diferite. Ar trebui promovate și cele mai bune practici în materie de responsabilitate și de transparență. În acest fel, Europa va câștiga pariul excelenței de nivel mondial.

În acest context, este de asemenea important să creăm condiții mai adecvate și favorabile pentru a integra noile tehnologii, în special cele digitale, în cadrul ICC, garantând astfel un conținut profesional mai diversificat și mai inovativ pentru cetățenii UE.

În general, pentru a aduce pe piață produsele creativității, ICC se bazează pe un nucleu bogat și diversificat al patrimoniului cultural, de artiști valoroși și de alte categorii de profesioniști din domenii creative, precum și pe interconexiuni eficiente între diferite niveluri ale serviciilor antreprenoriale și inovatoare. În plus, procesele de producție ale ICC trec printr-o continuă adaptare și inovare, ceea ce determină necesitatea de a face schimb de informații, de a valorifica activele imateriale și de a atrage talente, pentru dinamizarea acestor procese. Aceste caracteristici sunt intrinsece naturii produselor culturale. Variațiile gusturilor consumatorilor determină un nivel ridicat de incertitudine în ceea ce privește acceptarea de către consumatori. Ca urmare a acestor constrângeri, cea mai bună structură organizațională este deseori reprezentată de un „cluster de industrii culturale și creative”, și anume regruparea unor industrii reactive și adaptabile²⁵. În cele mai multe cazuri, aceste clustere funcționale se bazează pe o colaborare intensă între diferiți actori și instituții corelate din domeniul inovației. În astfel de contexte, concurenții se angajează frecvent în activități de cooperare între firme, acestea fiind deseori animate de rețele organizaționale precum organizațiile de tip cluster²⁶.

În acest context²⁷, pare să existe necesitatea de a ameliora mediul fizic și social în care se poate realiza cooperarea eficientă în clustere a lucrătorilor și a instituțiilor din domeniul creației, precum școlile de artă și de design sau muzeele. Este necesară o înțelegere mai aprofundată a modului în care întreprinderile culturale și creative pot obține mai multe beneficii ca urmare a situării lor într-un spațiu comun prin încurajarea creării de rețele, prin îmbunătățirea sprijinului acordat în vederea stimulării noilor întreprinderi creative și prin integrarea dimensiunii „utilizator” în clusterele existente.

ÎNTREBARE

Cum se pot crea mai multe spații și un sprijin ameliorat pentru experimentare, inovare și antreprenariat în cadrul ICC? În special, cum se poate facilita accesul la serviciile TIC în cadrul activităților culturale și creative și cum se poate îmbunătăți utilizarea conținutului

²⁵ A se vedea „Economia culturii”, op.cit.

²⁶ Grupul experților naționali privind ICC a identificat bune practici în materie de clustere din multe state membre, precum Irlanda, Regatul Unit, Spania, Estonia, Finlanda sau Danemarca.

²⁷ A se vedea Declarația de la Amsterdam, adoptată de participanții la atelierul „Către o inițiativă paneuropeană în sprijinul industriilor creative din Europa”, februarie 2010: http://www.europe-innova.eu/web/guest/home/-/journal_content/56/10136/178407.

lor cultural? Ce se poate face pentru ca TIC să devină un vector al noilor modele antreprenoriale pentru unele ICC?

3.2. Un răspuns mai bun la necesitățile ICC în materie de competențe

La granița dintre creativitate și antreprenoriat, întreprinderile din ICC și, în special, IMM-urile continuă să se confrunte cu dificultăți în privința recrutării de personal având combinația optimă de competențe. Pe termen mediu și lung, îmbunătățirea corespondenței dintre oferta de competențe și cererea de pe piețele forței de muncă va fi esențială pentru a stimula potențialul competitiv al acestui sector. Parteneriatele dintre întreprinderi și școlile sau universitățile de artă și de design pot contribui la realizarea acestui obiectiv. Incubatoarele de afaceri, instituite frecvent în afara școlilor de artă dar cu cooperarea activă a acestora, s-au demonstrat eficiente în soluționarea acestei lacune²⁸.

În plus, sub impulsul evoluțiilor tehnologice constante, necesitățile „tehnice” specifice sectorului ale acestor industrii sunt în rapidă schimbare, subliniind necesitatea învățării continue. Deoarece ICC utilizează și vor utiliza din ce în ce mai mult TIC, anumite competențe informatice sunt necesare pentru a încuraja inovarea și competitivitatea. Pe lângă aceste competențe, ICC necesită, de asemenea, persoane cu competențe antreprenoriale – de management, comerciale etc. – și cu o bună înțelegere și capacitate de mobilizare a oportunităților financiare (bănci și instituții financiare, sponsorizări și donații etc.), precum și cu o bună înțelegere a noilor TIC, în special a celor din mediul digital. Dacă nu vor exista acțiuni specifice în această direcție, există riscul ca insuficiențele, nepotrivirile și lacunele în materie de competențe să împiedice Europa să folosească întregul potențial al ICC.

Dat fiind potențialul de creștere ridicat al ICC și mediul complex și în continuă schimbare în care acestea activează, ar fi deosebit de util să se înțeleagă mai bine și să se repertorizeze noile competențe de care acestea au nevoie sau de care vor avea nevoie în viitorul apropiat. Este necesar să se lanseze, în cadrul inițiativei „Noi competențe pentru noi locuri de muncă”, o inițiativă sectorială specifică pentru ICC, care să conjuge capacitatea de analiză și experiența la nivelul UE, cu ajutorul părților interesate relevante²⁹.

Pentru a reduce decalajul dintre formarea profesională și practica profesională, „învățarea între colegi” (și anume, îmbunătățirea competențelor și proceselor prin schimbul între colegi care se confruntă cu aceleași provocări, ca modalitate de învățare din greșelile și reușitele celorlalți, perfecționarea propriilor proiecte datorită unor mentori cu experiență, explorarea de noi tehnologii sau extinderea rețelei de contacte) poate constitui un instrument foarte util pentru accelerarea răspunsului ICC la schimbări. Acesta ar oferi acces la profesioniști de înalt nivel care uneori nu pot fi contactați în alte contexte și ar contribui la crearea unor rețele la nivel european.

ÎNTREBĂRI

²⁸

²⁹

A se vedea bunele practici identificate de grupul de lucru al experților naționali privind ICC. Comunicarea „Noi competențe pentru noi locuri de muncă: să anticipăm și să răspundem cerințelor pieței forței de muncă în materie de competențe”, Comisia Europeană - COM(2008) 868.

- Cum pot fi încurajate parteneriatele școli-întreprinderi în domeniul artelor și designului ca modalitate de promovare a incubatoarelor de afaceri, a întreprinderilor nou-înființate și a antreprenoriatului, precum și a dezvoltării competențelor informatice?
- Cum poate fi încurajată învățarea între colegi în cadrul ICC la nivelul Uniunii Europene?

3.3. Accesul la finanțare

Pentru multe întreprinderi din acest sector, accesul la finanțare reprezintă un obstacol important în calea dezvoltării³⁰.

După cum s-a menționat, mulți actori din domeniul cultural și creativ sunt întreprinderi mici și mijlocii. Printre acestea, întreprinderile formate din una sau două persoane constituie majoritatea covârșitoare a firmelor din sector, cuprinzând noua tipologie a „persoanelor dotate cu spirit antreprenorial” sau a „lucrătorilor întreprinzători în domeniul culturii”, care nu se mai încadrează în modelele altădată tipice ale profesiilor cu normă întreagă³¹.

ICC se confruntă cu provocări specifice în ceea ce privește disponibilitatea investițiilor, din mai multe motive: lipsa informațiilor și a înțelegerii în legătură cu sursele relevante de finanțare, dificultatea de a elabora și prezenta un plan de afaceri în mod convingător sau utilizarea unui model antreprenorial necorespunzător³².

În plus, aceste întreprinderi sunt – în mare parte – bazate pe prototipuri sau proiecte, depinzând în mare măsură de produse sau de servicii „vedetă”, precum și de talentele și asumarea de riscuri la nivel personal.

Accesul ICC la sprijin financiar este limitat deoarece multe întreprinderi se confruntă cu o subcapitalizare cronică și întâmpină mari dificultăți privind obținerea unei evaluări corecte a activelor lor imateriale, cum ar fi drepturile de autor (ca în cazul artiștilor care au contracte cu casele de înregistrări, al scriitorilor care au contracte cu edituri sau al cataloagelor muzicale sau cinematografice) pentru a obține finanțare. Spre deosebire de întreprinderile din domeniul tehnologic, activele imateriale ale ICC nu au o valoare recunoscută în cadrul bilanțurilor, iar investițiile în dezvoltarea de noi talente și de noi idei creative nu corespund conceptului standard de cercetare și dezvoltare.

Investitorii și băncile au nevoie de o cunoaștere mai bună a valorii economice și a potențialului economic al ICC. Este necesar să se instituie sistemele de garantare și alte mecanisme de inginerie financiară care să încurajeze finanțarea în domeniul ICC.

Lumea creației și lumea finanțelor – frecvent, lumi separate - trebuie ajutate să găsească un limbaj comun, datorită căruia ICC să obțină un acces mai echitabil la finanțare.

³⁰ A se vedea, în special, mini-studiul realizat pentru Comisia Europeană intitulat „*Access to finance activities of the European Creative Industry Alliance*”, Jenny Tooth, 2010, disponibil la adresa: www.europe-innova.eu/creative-industries.

³¹ A se vedea documentele preliminare redactate în cadrul studiului privind dimensiunea antreprenorială a industriilor culturale și creative, realizat pentru Comisia Europeană de către Utrecht School of the Arts, 2010, la adresa: <http://cci.hku.nl/>.

³² Jenny Tooth, op.cit.

În acest context, instrumente financiare inovatoare precum capitalul de risc și garanțiile, împreună cu alte instrumente de partajare a riscurilor, oferite de către actorii prezenți pe piață, pot juca un rol important în facilitarea accesului la finanțare al IMM-urilor. Astfel de instrumente sunt instituite în contextul programelor UE de cheltuieli orientate spre piață (cum ar fi Programul competitivitate și inovare). Ele și-au demonstrat eficacitatea în ceea ce privește sprijinul pentru accesul IMM-urilor la finanțare, dar au vizat o gamă largă de IMM-uri, fără a se axa în mod special asupra întreprinderilor din cadrul ICC.

Se constată apariția, la nivel național sau regional, a unor modele financiare noi și interesante, care vizează în mod specific ICC. Unele dintre acestea facilitează accesul la împrumuturi prin reunirea unei expertize intersectoriale care să evalueze întreprinderile și proiectele acestora³³. Altele reunesc investitori și întreprinderi care necesită capital de risc pentru propria dezvoltare³⁴, inclusiv prin metoda numită *crowdfunding*³⁵. De asemenea, Comisia explorează posibilitatea de a institui un Fond de garantare a producțiilor din sectorul audiovizual, în cadrul punerii în aplicare a programului MEDIA³⁶.

ÎNTREBARE

- Cum pot fi stimulate investițiile private și cum se poate îmbunătăți accesul la finanțare al ICC? Sprijinul și completarea eforturilor întreprinse la nivel național și regional prin instrumente financiare la nivelul UE constituie o valoare adăugată? Dacă răspunsul este afirmativ, în ce mod?

- Cum se poate ameliora disponibilitatea investițiilor pentru întreprinderile din domeniul ICC? Ce măsuri specifice pot fi luate și la ce nivel (regional, național, european)?

4. DEZVOLTAREA REGIONALĂ ȘI LOCALĂ CA RAMPĂ DE LANSARE SPRE UN SUCCES LA NIVEL MONDIAL

ICC se dezvoltă la nivel local și regional, unde funcționează formarea de rețele și de clustere. Deși rădăcinile creativității sunt locale, ea aspiră spre o dimensiune globală. Promovarea mobilității artiștilor și a profesioniștilor din domeniul culturii reprezintă o modalitate de a ajuta ICC europene să treacă de la local la global și să asigure o prezență europeană în întreaga lume.

³³ A se vedea exemplele interesante identificate de grupul de lucru al experților naționali și de platforma societății civile privind ICC.

³⁴ A se vedea în special Jenny Tooth, op. cit., precum și documentele redactate în cadrul studiului privind dimensiunea antreprenorială a ICC (op. cit.), care subliniază necesitatea de capital de risc a IMM-urilor culturale și creative inovatoare de pe piața unică. A se vedea și bunele practici identificate de grupul de lucru al experților naționali privind ICC.

³⁵ Site-urile de *crowdfunding* reunesc mici investitori, de exemplu pentru finanțarea filmelor independente (de exemplu, indiegogo.com).

³⁶ Fondul va partaja riscul financiar legat de împrumuturile acordate de bănci producătorilor audiovizuali independenți europeni, garantând să acopere un anumit procent din pierderi în cazul în care producătorul nu reușește să ramburseze împrumutul, încurajând astfel băncile locale să acorde credit producătorilor de filme.

4.1. Dimensiunea locală și regională

ICC contribuie frecvent la stimularea economiilor locale aflate în declin, contribuind la apariția unor activități economice noi, creând locuri de muncă noi și durabile și măbind atractivitatea regiunilor și orașelor europene.

Într-adevăr, strategiile de dezvoltare regională și locală au integrat cu succes ICC în multe domenii: promovarea valorificării comerciale a patrimoniului cultural; dezvoltarea unor infrastructuri și servicii culturale care să sprijine turismul durabil; crearea de clustere cuprinzând întreprinderi locale și parteneriate între ICC și sectoarele industriei, cercetării, educației etc.; înființarea unor laboratoare de inovare; elaborarea unor strategii transfrontaliere integrate de administrare a resurselor naturale și culturale și de revitalizare a economiilor locale; dezvoltarea urbană durabilă.

Politica de coeziune a UE a recunoscut contribuția multiplă a culturii la obiectivele sale strategice (convergența, competitivitatea și ocuparea forței de muncă și cooperarea teritorială)³⁷. Cu toate acestea, este greu de stabilit măsura în care ICC sunt sprijinite prin fondurile alocate culturii – sau chiar și din liniile bugetare relevante, precum cercetare și inovare, promovarea IMM-urilor, clusterelor și rețelelor inovatoare, societatea informațională (inclusiv digitalizarea culturii și accesul la cultură prin intermediul informaticii), regenerarea urbană și capitalul uman³⁸. Politica de dezvoltare rurală finanțată de Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR) sprijină și cultura, în special prin sprijinul acordat conservării patrimoniului rural, inclusiv reabilitarea satelor, protecția patrimoniului natural și cultural și activitățile recreative. Și strategiile de dezvoltare locală elaborate și puse în aplicare de către parteneriatele locale LEADER în zonele rurale pot aduce o contribuție în acest domeniu, în măsura în care cultura aduce cu sine diversificarea economică și îmbunătățirea calității vieții în zonele rurale. Pare însă că acest potențial nu este suficient pus în valoare.

Rolul distinctiv pe care ICC îl pot juca în dezvoltarea regională și locală ar trebui luat în considerare în mod corespunzător atunci când se elaborează politici și instrumente de suport la toate nivelurile³⁹.

ICC reprezintă industrii bazate pe cunoaștere care au tendința de a se orienta spre piețe ale forței de muncă specializate. Cercetarea academică sugerează că industrializarea la scară largă a creativității și a inovării culturale are loc în marile zone urbane. Cu toate acestea, nu există o legătură explicită între ICC și mărimea pieței forței de muncă sau a populației. Distribuția regională a sistemelor industriale și de inovare, inclusiv a ICC, este mult mai diversificată⁴⁰. În zonele rurale, noi modele antreprenoriale pot insufla

³⁷ Pentru perioada de programare 2007-2013, cheltuielile UE preconizate pentru cultură se ridică la aproximativ 6 miliarde EUR, care reprezintă 1,7% din bugetul total.

³⁸ Politica de coeziune a UE – paginile tematice: http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/index_en.htm.

³⁹ A se vedea bunele practici identificate de grupul de lucru al experților naționali privind ICC.

⁴⁰ *Creative and Culture Industries, Priority Sector Report* (versiune provizorie), Observatorul european al clusterelor, 2010.

inovare și viabilitate modelelor tradiționale (cum ar fi artizanatul local), contribuind la viabilitatea economică⁴¹.

Creativitatea și inovarea au o dimensiune regională puternică și distinctivă⁴². Politicile și instrumentele de suport trebuie să fie stabilite la nivel local, pe baza specificului și a resurselor locale și punând în valoare resursele locale („abordare a dezvoltării creată la nivel local”). În același timp, coordonarea eficientă între diferitele niveluri administrative și politice reprezintă o condiție esențială a succesului. Este necesară integrarea analizelor de impact și a instrumentelor de evaluare în strategiile de dezvoltare, pentru a sprijini elaborarea unor politici bazate pe date concrete.

Strategiile de succes sunt elaborate pe baza unui model de dezvoltare pe termen mediu spre lung (10-20 de ani), care să combine investiții în infrastructură și investiții în capitalul uman. Investițiile ar trebui să se axeze pe aspecte esențiale pentru ICC, precum noile modele antreprenoriale, creativitatea și inovarea, digitalizarea, competențele și îmbunătățirea capitalului uman sau parteneriatele creative cu alte sectoare. O abordare strategică în contextul unui model de dezvoltare integrată înseamnă că sprijinul acordat ICC nu este considerat un „lux” sau o opțiune politică izolată, ci o contribuție comună la dezvoltarea economică și coeziunea socială a unui teritoriu. Pentru a avea succes, strategiile de dezvoltare integrată ar trebui elaborate la niveluri teritoriale relevante, în parteneriat între autoritățile responsabile cu diferite politici publice (precum dezvoltarea economică, ocuparea forței de muncă, educația și cultura) și reprezentanți ai societății civile, mai ales asociații de întreprinderi, de lucrători și de cetățeni.

Schimbul celor mai bune practici este esențial; ar trebui să se profite de toate posibilitățile de a utiliza rețele din întreaga Europă pentru a favoriza transferul de cunoștințe și de capacități între regiunile mai puțin avansate și polii de creștere.

ÎNTREBARE

Cum se poate consolida integrarea ICC în dezvoltarea strategică regională/locală? Ce instrumente și ce parteneriate sunt necesare unei abordări integrate?

4.2. Mobilitatea și circulația lucrărilor culturale și creative

Promovarea mobilității artiștilor și a profesioniștilor din domeniul culturii – esențiali pentru progresul ICC – contribuie semnificativ la îmbunătățirea competențelor lor profesionale și/sau la dezvoltarea lor artistică, stimulând ambiția lor de a cerceta și de a explora, deschizând noi oportunități comerciale și îmbunătățindu-le posibilitățile de carieră, în special prin intermediul participării la programe de rezidență, festivaluri, turnee de spectacole, expoziții internaționale sau evenimente literare. Mobilitatea poate avea și un impact pozitiv mai direct asupra performanțelor ICC, deschizând noi oportunități de piață prin programe care îmbunătățesc strategiile de export ale acestor

⁴¹ Studiu efectuat pentru Comisia Europeană cu privire la contribuția culturii la dezvoltarea economică regională și locală, ca parte a politicii de coeziune a UE.

⁴² Al șaselea raport intermediar privind coeziunea economică și socială - COM(2009) 295.

industrii, promovează inițiativele internaționale de plasare a forței de muncă sau consolidează capacitățile⁴³.

Pe de altă parte, circulația lucrărilor este benefică pentru publicul european, oferind noi perspective, stimulând capacitatea mentalităților colective și individuale de a înțelege complexitatea și de a trăi într-un mediu complex (competențe – inclusiv comunicarea interculturală – de o importanță crucială în lumea de azi), și oferindu-le acces la un peisaj cultural mai divers. La un alt nivel, circulația dincolo de frontierele naționale în cadrul Uniunii Europene ajută cetățenii europeni să cunoască și să înțeleagă mai bine celelalte culturi, să aprecieze bogăția diversității culturale și să descopere elementele comune.

În final, mobilitatea artiștilor, a profesioniștilor din domeniul culturii și a lucrărilor este esențială pentru circulația ideilor dincolo de frontierele lingvistice sau naționale, precum și pentru a oferi tuturor un acces ameliorat la diversitatea culturală.

Din toate aceste motive, ea constituie un element central al Agendei europene pentru cultură și al programului UE „Cultura” (2007-2013).

Există însă numeroase obstacole în calea mobilității. Unele dintre acestea sunt legate de cerințele în materie de vize, de sistemele fiscale și de securitate socială și de alte bariere administrative sau de lipsa accesului la informații precise⁴⁴ privind diferitele aspecte juridice, normative, de procedură și financiare implicate de mobilitatea din sectorul cultural. Se depun deja eforturi pentru a înlătura aceste obstacole⁴⁵; ele nu vor fi abordate în prezentul document.

Pe lângă aceste aspecte mai generale, există și unele perspective de a consolida mobilitatea lucrărilor, artiștilor și profesioniștilor din domeniul culturii, acționând la nivelul lanțului de actori publici și privați, cu obiectivul unei diversități culturale transfrontaliere. Actorii menționați sunt numeroși și diferă mult de la un sector la altul. În cadrul acestui lanț, poate fi relevant să se stimuleze circulația transfrontalieră și accesul on-line în diferite puncte ale intermedierei între creatori/producători de expresii culturale și cetățeni/consumatori. La un nivel diferit, ar putea fi utile acțiunile care abordează provocări specifice, precum sprijinul afirmării dincolo de frontierele naționale și lingvistice a tinerelor talente, a repertoriilor și colecțiilor mai puțin cunoscute⁴⁶.

Prin urmare, ar fi util să se înțeleagă mai bine care sunt formele de parteneriat, cooperare sau sprijin care ar putea contribui la facilitarea, accelerarea și extinderea mobilității

⁴³ A se vedea în special studiul realizat de Ericarts pentru Comisia Europeană, intitulat „*Mobility matters: Programmes and schemes to support the mobility of artists and cultural professionals*”, 2008.

⁴⁴ A se vedea studiul de fezabilitate realizat de McCoshan et al pentru Comisia Europeană, intitulat „*Information systems to support the mobility of artists and other professionals in the culture field*”, 2009.

⁴⁵ Un grup de experți naționali privind mobilitatea artiștilor, instituit ca parte a punerii în aplicare a Agendei europene pentru cultură, abordează unele dintre aceste aspecte, iar restricțiile privind accesul la piață și mobilitatea artiștilor și a profesioniștilor din domeniul culturii au constituit teme pe care statele membre au trebuit să le abordeze în contextul punerii în aplicare a Directivei 2006/123/CE privind piața internă a serviciilor.

⁴⁶ Un grup de lucru de experți naționali abordează subiectul mobilității colecțiilor de muzeu în cadrul Agendei europene pentru cultură.

lucrărilor, artiștilor și profesioniștilor din domeniul culturii dincolo de frontierele naționale la nivel european.

Prin urmare, prezenta carte verde își propune să înțeleagă, mai specific, modul în care această mobilitate poate fi mărită și îmbunătățită.

ÎNTREBARE

- Ce noi instrumente ar trebui mobilizate pentru a promova diversitatea culturală prin mobilitatea lucrărilor culturale și creative, a artiștilor și a profesioniștilor din domeniul culturii din Uniunea Europeană și din afara acesteia? În ce măsură ar putea mobilitatea virtuală și accesul on-line să contribuie la aceste obiective?

4.3. Schimburile culturale și comerțul internațional

Perspectiva UE asupra schimburilor și a comerțului cultural internațional se înscrie în cadrul Convenției UNESCO 2005 privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale. În temeiul convenției menționate, UE se angajează să încurajeze schimburi culturale mai echilibrate și să consolideze cooperarea și solidaritatea internaționale într-un spirit de parteneriat, în special cu obiectivul de a stimula capacitățile țărilor în curs de dezvoltare pentru a proteja și promova diversitatea expresiilor culturale. Aceste obiective sunt conforme cu unele dintre principiile directoare ale convenției, în special cu principiile accesului echitabil⁴⁷, deschiderii și echilibrului⁴⁸.

În acest context, Uniunea Europeană a păstrat capacitatea, atât la nivelul Uniunii, cât și al statelor membre, de a elabora și de a pune în aplicare politici culturale în scopul conservării diversității culturale⁴⁹. În același timp, Uniunea și-a consolidat angajamentul de a sprijini rolul culturii pentru dezvoltare și promovează diferite forme de tratament preferențial pentru țările în curs de dezvoltare. De asemenea, UE s-a angajat să promoveze dialogul intercultural în întreaga lume. În același timp, UE trebuie să contribuie și la difuzarea propriei diversități culturale – inclusiv a bunurilor și serviciilor produse de ICC – în întreaga lume.

Această abordare specifică a schimburilor culturale reflectă valorile comune aflate în centrul proiectului european. Acestea constituie principiile fundamentale pe baza cărora se poate construi o „imagine a Europei” distinctivă și dinamică, imaginea unei Europe atractive și creative, care valorifică bogatul său patrimoniu și deschiderea sa față de culturile din întreaga lume. Tradiția îndelungată a Europei și bogatele sale resurse în domeniile cinematografiei, muzicii, artei, arhitecturii, designului sau modei determină o contribuție pozitivă clară în ceea ce privește relațiile UE cu restul lumii.

⁴⁷ A se vedea articolul 2 din convenție, principiul 7.

⁴⁸ A se vedea articolul 2 din convenție, principiul 8.

⁴⁹ Precum mulți alți parteneri din cadrul Organizației Mondiale a Comerțului, UE și statele sale membre, când au aderat la Acordul general privind comerțul cu servicii (GATS), și-au păstrat capacitatea de a elabora și pune în aplicare politici în scopul conservării diversității culturale prin notificarea unor excepții de la aplicarea clauzei celei mai favorizate națiuni în conformitate cu articolul II din GATS, precum și prin abținerea constantă de la luarea unor angajamente privind accesul pe piață și tratamentul național în domeniul serviciilor culturale, în special în sectorul audiovizual.

Sprrijinirea ICC de nivel internațional și exportarea lucrărilor, produselor și serviciilor lor implică necesitatea de a crea legături cu țările terțe. În special, IMM-urile au nevoie de sprijin pentru stabilirea de contacte și pentru promovarea propriilor activități în străinătate. Dialogul între industrii, misiunile de explorare și informațiile privind piețele, precum și reprezentarea colectivă în cadrul târgurilor internaționale se numără printre instrumentele specifice elaborate pentru a sprijini exporturile. Programele de cooperare⁵⁰ oferă posibilități de învățare reciprocă, precum și accesul la o rețea de contacte internaționale. Facilitarea schimburilor artistice cu țările terțe este, de asemenea, importantă pentru a stimula diversitatea culturală⁵¹.

Europa a încheiat numeroase acorduri cu țări terțe sau cu asociații regionale de țări. Programele de asistență tehnică și de cooperare ar putea include ICC ca domenii prioritare pentru schimburile economice. În unele cazuri, dialogurile politice cu țări terțe sau cu grupuri regionale ar putea sprijini dialogurile între industrii; s-ar putea elabora instrumente UE specifice pentru a facilita schimburile și exporturile⁵².

ÎNTREBARE

- Ce instrumente ar trebui preconizate sau consolidate la nivelul UE pentru a promova cooperarea, schimburile și comerțul între ICC din UE și cele din alte țări?

5. SPRE O ECONOMIE CREATIVĂ: EFECTELE DE PROPAGARE ALE ICC

Rapoarte publicate în mai multe țări europene arată că rolul jucat de ICC în cadrul sistemelor naționale și regionale de inovare este mai important decât cel recunoscut până acum de factorii de decizie⁵³.

În primul rând, aceste industrii oferă conținuturi care alimentează dispozitivele și rețelele digitale și, astfel, contribuie la acceptarea și dezvoltarea viitoare a TIC, de exemplu în privința introducerii internetului în bandă largă. Fiind utilizatori intensivi de tehnologie, cererile lor determină frecvent adaptări și noi evoluții tehnologice, oferind stimuli ai inovării pentru producătorii de tehnologii.

În al doilea rând, prin rolul lor specific, central pentru trecerea la digital și pentru noua tendință spre o „economie a experienței”, precum și prin abilitatea lor de a crea sau de a amplifica tendințe sociale și culturale și, prin urmare, cereri de consum, ICC aduc o contribuție importantă la crearea unui mediu favorabil inovării în Europa.

În al treilea rând, se pare că firmele care utilizează într-o măsură proporțional mai mare servicii furnizate de ICC au o performanță semnificativ mai bună privind inovarea. Cu toate că mecanismele specifice prin care acest fenomen se produce nu se cunosc încă

⁵⁰ Precum cele sprijinite în cadrul acțiunii pregătitoare MEDIA International (2008-2010) și al MEDIA Mundus (2011-2013).

⁵¹ După cum subliniază platforma privind potențialul industriilor culturale și creative.

⁵² A se vedea bunele practici identificate de grupul de lucru al experților naționali privind ICC.

⁵³ A se vedea mai ales: Bakhshi, H., McVittie, E. și Simmie, J., *Creating Innovation. Do the creative industries support innovation in the wider economy?* 2008; Pott, J. și Morrison, K., *Nudging Innovation, 2008, consideration of the NESTA Innovation Vouchers Pilot*, 2008; *The role of creative industries in industrial innovation*, Müller, K., Rammer, C. și Trüby, J., 2008.

suficient, pare că serviciile creative inovatoare furnizate de ICC oferă contribuții pentru activitățile inovatoare ale altor întreprinderi și organizații din economia mai amplă, oferind astfel soluții pentru deficiențe comportamentale, precum aversiunea față de risc, tendința spre statu-quo și „miopia”. Designul oferă un bun exemplu de proces creativ care poate genera inovare centrată pe utilizator⁵⁴.

În plus, rapoartele arată și că lucrătorii în domeniul creativ sunt mai integrați în economia în sens larg decât se credea până acum: dintre specialiștii în domenii creative având studii artistice, numărul celor care lucrează în exteriorul ICC este mai mare decât numărul celor care lucrează în interiorul lor; aceștia acționează ca „intermediari ai cunoașterii, inovării și noilor idei” inițiate în cadrul ICC.

În mod mai general, avantajele culturale și serviciile de înaltă tehnologie de prim ordin, condițiile bune de trai și recreative, vivacitatea comunităților culturale și forța ICC locale sunt percepute într-o măsură tot mai mare de orașe și de regiuni ca factori de localizare secundari care pot contribui la stimularea competitivității lor economice prin crearea unui mediu favorabil inovării și prin atragerea de persoane și întreprinderi înalt calificate.

În același timp, sectorul cultural și ICC pot aduce o contribuție fundamentală la găsirea unor răspunsuri pentru provocări majore precum lupta împotriva încălzirii globale și trecerea la o economie ecologică și la un nou model de dezvoltare durabilă. Artă și cultura au capacitatea unică de a crea locuri de muncă compatibile cu mediul, de a sensibiliza, de a pune în discuție obiceiurile sociale și de a promova schimbări de comportament în societățile noastre, inclusiv în ceea ce privește atitudinea noastră față de natură. De asemenea, ele pot deschide noi căi de a aborda dimensiunea internațională a acestor aspecte. Pentru a răspunde la aceste provocări, trebuie să se creeze, la diferite niveluri de guvernare, mediile adecvate pentru dezvoltarea strategiilor privind creativitatea. În același timp, ar trebui să se continue reflecția în legătură cu evaluarea unui mediu creativ, în completarea indicatorilor mai tradiționali ai inovării. Principala întrebare se referă la felul în care se pot accelera efectele de propagare pozitive pe care cultura și ICC le pot avea asupra economiei în sens mai larg și a societății.

O modalitate de îndeplinire a acestui obiectiv este maximizarea legăturilor dintre cultură și educație, pentru a promova creativitatea pe tot parcursul vieții. Se pornește de la ideea că creativitatea nu este exclusiv o calitate congenitală. Fiecare dintre noi este creativ într-un fel sau în altul și poate învăța să-și utilizeze propriul potențial creativ. Prin urmare, în lumea complexă și dinamică în care trăim, trebuie să facem toate eforturile pentru a încuraja competențele creative, antreprenoriale și interculturale care ne vor ajuta să răspundem mai bine noilor provocări economice și sociale⁵⁵.

Educația culturală și artistică de calitate joacă un rol important în acest sens, deoarece ea are potențialul de a stimula imaginația, originalitatea, concentrarea, competențele interpersonale, gustul pentru explorare, gândirea critică și non-verbală etc. a celor care

⁵⁴ Document de lucru al serviciilor Comisiei „Designul - motor al inovării centrate pe utilizator” - SEC(2009) 501.

⁵⁵ Noul cadru strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării („ET 2020”) adoptat de Consiliu în mai 2009 acceptă în mod clar această provocare, subliniind necesitatea de a stimula creativitatea și inovarea, inclusiv antreprenoriatul, la toate nivelurile educației și formării profesionale.

învață⁵⁶. În acest context, trebuie examinată în continuare sinergia dintre cultură și educație. În acest domeniu, trebuie să se pornească de la principiul „responsabilității comune” a sectoarelor educativ și cultural; astfel, este necesar să se preconizeze parteneriate sistematice și durabile între aceste două părți⁵⁷.

Educația în domeniul mass-media este, de asemenea, o modalitate foarte importantă de a promova creativitatea cetățenilor și participarea lor la viața culturală a societății. Astăzi, mass-media reprezintă o modalitate foarte importantă de a distribui conținuturi culturale, precum și un vector al identităților culturale europene, iar abilitatea cetățenilor europeni de a face alegeri informate și diversificate în calitate de consumatori de conținut mass-media trebuie încurajată.

La nivel macroeconomic, legăturile dintre ICC și alte industrii ar trebui consolidate, în beneficiul economiei în sens larg. În acest sens, ar fi util să se înțeleagă mai bine care sunt modalitățile de încurajare a utilizării creativității de către alte industrii, care este tipul de creativitate de care au nevoie întreprinderile, precum și care sunt mecanismele adecvate pentru a facilita astfel de interacțiuni.

Pentru crearea unor legături eficiente între ICC și domenii precum educația, industria, cercetarea sau administrația, ar trebui să se instituie un „parteneriat creativ” veritabil și mecanisme de transfer eficient al cunoașterii creative, precum designul, în alte sectoare. Sisteme de bonuri pentru inovare, precum „Credit creativ”, care ajută întreprinderile să-și dezvolte ideile prin colaborarea cu ICC, par foarte promițătoare din acest punct de vedere⁵⁸.

În acest context, mecanismele de sprijin al inovației destinate ICC nu numai că permit ICC să inoveze mai mult și mai bine, ci, de asemenea, le permit să ofere soluții mai inovatoare altor sectoare sau industrii, și, prin urmare, ajută economia în sens larg din Europa să-și elibereze întregul potențial de inovare. De asemenea, instituțiile intermediare au un rol esențial, constituind o interfață între lumi care abia acum încep să se cunoască, contribuind la crearea încrederii și la înțelegerea obiectivelor și a așteptărilor, precum și dezvoltând sau perfecționând metodele de lucru⁵⁹.

ÎNTREBĂRI

- Cum pot fi accelerate efectele de propagare ale ICC asupra altor industrii și a societății în general? Cum pot fi create și puse în aplicare mecanisme eficiente pentru o astfel de difuzare a cunoașterii?

- Cum se pot promova „parteneriate creative” între ICC și instituțiile de educație / întreprinderi / administrații?

⁵⁶ A se vedea bunele practici identificate de grupul de lucru al experților naționali privind sinergia dintre cultură și educație.

⁵⁷ A se vedea bunele practici identificate de grupul de lucru al experților naționali privind sinergia dintre cultură și educație.

⁵⁸ <http://www.creative-credits.org.uk/>, NESTA, Regatul Unit.

⁵⁹ A se vedea în special studiul realizat de Tiltt (Suedia), Disonancias (Spania) și WZB - Social Science Research Center Berlin (Germania) ca parte a activității Grupului politic Tiltt Europa, finanțat prin Programul „Cultura”:
<http://creativeclash.squarespace.com/storage/ComparativeAnalysis%20TILLT%20EUROPE.pdf>.

- Cum poate fi încurajată utilizarea mai eficientă a intermediarilor existenți și crearea unei întregi varietăți de intermediari care să constituie o interfață între comunitățile artistice și creative și ICC pe de o parte, și instituțiile de educație / întreprinderi și administrații, pe de altă parte?

Invitație pentru prezentarea de comentarii

Comisia invită toate părțile interesate să își exprime opiniile referitor la întrebările și/sau conținutul acestei cărți verzi. Răspunsurile și comentariile, care pot să se refere la toate aspectele de mai sus sau doar la o parte a acestora, trebuie trimise la adresa următoare până la data de 30 iulie 2010:

European Commission

DG Education and Culture

Green Paper on cultural and creative industries

MADO 17/76

B-1049 Bruxelles

sau prin email:

EAC-Creative-Europe@ec.europa.eu

În cazul în care părțile interesate doresc să trimită răspunsuri confidențiale, acestea trebuie să indice în mod clar elementele confidențiale care nu trebuie publicate pe site-ul web al Comisiei. Toate celelalte răspunsuri care nu sunt marcate în mod clar drept confidențiale pot fi publicate de Comisie.

Organizațiile sunt invitate să se înscrie în Registrul reprezentanților grupurilor de interese al Comisiei Europene (<http://ec.europa.eu/transparency/regrin>). Acest registru a fost instituit în cadrul Inițiativei europene în materie de transparență, cu scopul de a oferi Comisiei și publicului larg informații cu privire la obiectivele, finanțarea și structurile reprezentanților grupurilor de interese.